

IPR-pikaopas aloittaville yrityksille

PAPULA NEVINPAT
YOUR EXCLUSIVE RIGHT

Miksi IPR-asioista pitäisi huolehtia?

Aloittavalla yrityksellä on edessään hyvin suuri joukko tehtäviä, jotka tulisi hoitaa nopeasti kuntoon. Monet tehtävistä ovat sellaisia, joihin yrityksen perustajan/perustajien oma tietämys ja taidot eivät riitä. Usein ne vaativat myös rahallisia resursseja, joita aloittavalla yrityksellä on varsin niukasti. Lähes kaikkiin näihin tehtäviin on saatavissa sekä neuvontaa että asiantuntija-apua ja useimpiin on saatavissa myös ulkopuolista rahoitusta.

Eräs tällainen tehtävä on IPR-asioden hoitaminen. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun Pienyrityskeskus selvitti, miten hyvin aloittavat yritykset hoitavat IPR-asioita. Tulosten mukaan tilanteessa on paljon parannettavaa. Selvityksessä saatiin tietoa yli 700 yritykseltä, joista noin puolella oli IPR-asioita hoidettavanaan:

- Neljännes yritti hoitaa IPR-asioita puutteellisella asiantuntemuksella.
- Runsas viidennes jätti IPR-asiat perustamisvaiheessa hoitamatta.
- Noin 15 % ei pitänyt IPR-asioitaan riittävän salassa suojaamisprosessin aikana.

Tämän oppaan tarkoituksena on auttaa aloittavia yrityksiä ymmärtämään IPR-asioden huolellisen hoitamisen tärkeys. Samalla vähennetään olennaisesti niiden yritysten määrää, jotka yrittävät itse ”askarrella” IPR-asioidensa parissa, unohtavat niiden hoitamisen kokonaan tai eivät ymmärrä salassapidon merkitystä.

Mitä IPR-asiat ovat?

Seuraavassa määritellään IPR-asioihin liittyvät olennaisimmat termit ja eri suojaamiskeinojen hakemiseen liittyvät perusasiat:

IPR

Intellectual Property Rights – Immateriaalioikeudet (aineettomat oikeudet) – kattavat sekä teollisoikeuden että tekijänoikeuden.

Teollisoikeus

Yksinoikeus, jolla suojataan keksintöjä, tavaroiden ja palveluiden tunnuksina käytettäviä merkkejä sekä mm. tavaran ulkomuodon esikuvaa. Teollisoikeuksia ovat patentit, hyödyllisyysmallit, mallioikeudet, tavaramerkit, verkkotunnukset sekä eräät muut harvinaisemmat suojamuodot.

Patentti

Mikä on patentti?

Patentti on yksinoikeus keksinnön ammattimaiseen käyttöön, kuten patentoidun tuotteen myymiseen ja valmistamiseen ja patentoidun menetelmän käyttämiseen. Patentti myönnetään määräajaksi.

Miten patenttia haetaan?

Patenttia haetaan kirjallisesti kunkin maan viranomaiselta, Suomessa Patentti- ja rekisterihallitukselta (PRH). Patentin hakuprosessi viranomaiselta on pitkä, sillä se käsittää keksinnön patentoitavuuden tutkimuksen, välipäätöksen ja väiteajan. Hakemuksen käsittelyajat vaihtelevat maittain. Suomessa patenttihakemuksen käsittely kestää 2–2,5 vuotta.

Haettaessa patenttia useampaan maahan, kannattaa hakuprosessissa huomioida tuotteen markkinat ja patentoinnin maakohtaiset kustan-

nukset. Haettaessa patenttia Euroopan alueen maihin, voidaan käyttää edullista eurooppapatenttihakemusta. Haettaessa patenttia maailmanlaajuisille markkinoille, voidaan hakemusprosessi aloittaa kansainvälistä patenttijärjestelmää (PCT) käyttämällä.

Mikä on edellytys patentin saamiselle?

Patentilla suojattavan keksinnön on oltava uusi, keksinnöllinen ja teollisesti sovellettavissa. Keksinnön patentoitavuuden arvioinnissa kannattaa käyttää kokeneita asiantuntijoita.

Hyödyllisyysmalli

Mikä on hyödyllisyysmalli?

Hyödyllisyysmalli, ”pikkupatentti”, on patentin kaltainen yksinoikeus keksinnön ammattimaiseen käyttöön. Hyödyllisyysmalli sopii keksinnöille, joilla on lyhyt elinkaari, sillä hyödyllisyysmallin rekisteröintiprosessi on nopeampi kuin patentin. Patenttiin verrattuna hyödyllisyysmalli on myös edullinen, koska sen voimassaoloaika on lyhyempi ja keksinnöllisyystaso matalampi. Hyödyllisyysmallin voi saada Suomessa korkeintaan kymmeneksi vuodeksi.

Miten hyödyllisyysmallia haetaan?

Hyödyllisyysmallin voi rekisteröidä ilman erillistä tutkimusta. Hyödyllisyysmallihakemus tehdään kirjallisesti Patentti- ja rekisterihallitukseen. Hakemukseen sisällytetään selitys keksinnöstä ja ainakin yksi suojavaatimus. PRH ei tutki keksinnön rekisteröintikelpoisuutta, joten hakemuksen käsittely on hyvin nopeaa.

Mikä on edellytys hyödyllisyysmallin saamiselle?

Keksinnön on oltava uusi ja teollisesti käyttökelpoinen. Keksinnöllisyysvaatimus on kuitenkin patenttia matalampi. Hyödyllisyysmallilla ei voi suojata menetelmiä.

Tavaramerkki

Mikä on tavaramerkki?

Rekisteröity tavaramerkki antaa haltijalleen yksinoikeuden tavaramerkin käyttöön ja oikeuden kieltää sekoitettavien merkkien käytön. Tavaramerkki on tunnus, jolla elinkeinonharjoittaja erottaa tuotteensa ja palvelunsa kilpailijoiden vastaavista. Tavaramerkki voi olla esimerkiksi sana, kuvio, henkilönimi, tavaran ulkoasu, väri tai melodia. Tavaramerkin rekisteröinti on voimassa kymmenen vuotta. Rekisteröinti voidaan uudistaa.

Miten tavaramerkin rekisteröintiä haetaan?

Tavaramerkin rekisteröintiä haetaan kirjallisesti kansallisilta virastoilta, Suomessa Patentti- ja rekisterihallitukselta. Haettaessa rekisteröintiä EU:n alueelle kannattaa hakea edullista yhteisön tavaramerkkiä.

Mikä on edellytys tavaramerkin rekisteröimiselle?

Rekisteröidyn tavaramerkin tulee olla erottamiskykyinen eli se ei saa kuvailla kyseistä tuotetta tai palvelua. Rekisteröidyn tavaramerkin tulee erottua ilman sekaannuksen mahdollisuutta kilpailijoiden vastaavista tuotteista tai palveluista.

Mallin eli muotoilun suojaus

Mikä on mallioikeus?

Mallioikeudella eli tuotteen ulkomuodon rekisteröinnillä saadaan määräaikainen yksinoikeus tiettyyn muotoiluun. Mallioikeuden voi saada tuotteen tai sen osan ulkomuotoon, myös tuotteen tietyn yksityiskohdan muotoiluun. Tuote voi olla mikä tahansa käyttö- tai koriste-esine (esim. matkapuhelin, porakone, hammasharja, maljakko, koru jne.). Myös graafisia symboleja, logoja, tietokoneikoneja, käyttöliittymägraafikkaa ja jopa

kirjasintyyppejä voidaan suojata mallioikeudella. Suomessa ja EU-alueella mallioikeuden voi saada pisimmillään 25 vuodeksi. Mallioikeuden voi halutessaan myös lisensoida ja myydä.

Miten mallioikeutta haetaan?

Mallioikeutta haetaan kirjallisesti kansallisilta patenttivirastoilta, Suomessa Patentti- ja rekisterihallitukselta. Se on maakohtainen oikeus. EU-alueella voimassa oleva yhteisömallioikeus on tästä poikkeus. Se kattaa koko EU-alueen ja sitä voidaan hakea joko suoraan OHIM:in tai WIPO:n kautta.

Mikä on edellytys mallioikeuden saamiselle?

Mallin tulee olla uusi ja yksilöllinen verrattuna aiemmin tunnettuihin malleihin.

Verkkotunnus

Mikä on verkkotunnus?

Domain-nimellä eli verkkotunnuksella tarkoitetaan osoitetta internetissä (esim. www.papula-nevinpat.com). Noudatettava laki ja rekisteröintikäytäntö määräytyvät verkkotunnuspäätteen mukaan, joka on yleensä kansallinen, alueellinen (esim. .fi, .us tai .eu) tai kaupallinen (.com tai .net).

Verkkotunnuslain mukaan suomalainen .fi-domain voi olla käytännössä mikä tahansa 2–63 merkkiä pitkä tunnus, joka muodostuu lain tarkoittamalla tavalla kirjaimista ja numeroista. Myös henkilön nimi voi olla domain-nimenä. Domain-nimi ei saa loukata aikaisempaa tavaramerkki- tai muuta vastaavaa suojattua nimeä.

Domain-nimen rekisteröinti niin Suomessa kuin muualla on yleensä voimassa tietyn määräajan. Määräaikaa voidaan tarvittaessa uudistaa.

Tekijänoikeus

Tekijänoikeus suojaa kirjallisia ja taiteellisia teoksia. Teoksen on ilmennettävä tekijänsä luovaa panosta ja sen on oltava itsenäinen ja omaperäinen. Se ei saa olla kopio tai jäljitelmä aikaisemmasta teoksesta. Tekijänoikeussuojan kohteena voi olla esimerkiksi kaunokirjallinen tai selittävä kirjallinen tai suullinen esitys, sävellys- tai näyttämöteos, elokuvateos, valokuvateos tai muu kuvataiteen teos, rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuote. Myös tietokoneohjelmat voivat olla suojan kohteena. Tekijänoikeudella ei voi suojata aihetta, ideaa, metodia, periaatetta, tietosisältöä tai juonta.

Tekijänoikeus kuuluu teoksen tekijälle, joka on aina luonnollinen henkilö. Yhteisö tai yritys voi saada tekijänoikeuksia sopimalla siitä tekijöiden kanssa. Tietokoneohjelmien ollessa kyseessä tekijänoikeus syntyy lain perusteella suoraan työnantajalle. Tekijänoikeus syntyy, kun teoskynnyksen ylittävä teos on luotu. Tekijänoikeuden saamiseksi ei vaadita rekisteröintiä, ilmoitusta tai muun muoto vaatimuksen täyttämistä. Tekijänoikeus on voimassa teoksen luomishetkestä alkaen tekijän koko eliniän ajan ja vielä 70 vuotta hänen kuolemansa jälkeen.

Ideaalimalli IPR-asioiden hoitamiseksi

Seuraavalla sivulla on esitetty ideaalimalli IPR-asioiden hoitamiseen. Jokaisen yrityksen tulisi tarkastella toimintaansa siltä kannalta, liittyvätkö IPR-asiat yrityksen liiketoimintastrategiaan. Ideaalimalli on käyttökelpoinen kaikille aloittaville yrityksille, vaikka IPR-asiat eivät niiden mielestä yrityksen liiketoimintaan liittyisikään. Mallin osoittamalla tavalla tulisi perusteellisesti pohtia IPR-asioiden kokonaisuutta jokaisessa yrityksessä, koska verkkotunnusten ja sosiaalisen median sekä usein myös tekijänoikeuksien voi katsoa koskettavan kaikkia yrityksiä.

Yritystä ollaan perustamassa tai yritys on juuri perustettu

1

Tarvitaanko ulkopuolista apua suojaamisprosessiin?

Useimmilta aloittavilta yrityksiltä puuttuu asiantuntemusta IPR-asioiden hoidosta – haetaan neuvontaa ja/tai otetaan ulkopuolinen asiantuntija mukaan suojaamisprosessiin.

Neuvontapalvelut
Asiantuntijapalvelut

2

Onko suojattavaa?

Selvitetään kaikki mahdollinen suojattava yrityksessä.

3

Mitä suojataan?

Selvitetään, mitä on kannattavaa ja mahdollista suojata.

4

Miten suojataan?

Valitaan jokaiselle suojaamiskohteelle oikea suojaamistapa.

Patentti
Hyödyllisyysmalli
Mallioikeus
Tavaramerkki
Verkkotunnus
Tekijänoikeus

5

Tehdään suojaamispäätökset!

6

Aloitetaan suojaamistoimenpiteet!

7

Tarvitaanko rahoitusta suojaamiskustannuksiin?

Mikäli omat resurssit ovat riittämättömät, selvitetään, mistä voi saada rahoitusta suojaamiskustannuksiin ja haetaan rahoitusta.

Keksintösäätiö
Yksityiset rahoittajat

Salassapito koko suojaamisprosessin ajan!

Ensimmäisessä vaiheessa heti yrityksen perustamisen jälkeen tai jo ennen sitä tulisi pohtia, onko yrityksessä sellaista osaamista, joka mahdollistaa IPR-asioiden hoidon itse. Jos vähänkin tuntuu siltä, että omat resurssit ovat tässä suhteessa rajalliset, kannattaa kääntyä asiantuntijan puoleen. Aluksi saattaa olla järkevää hakea tietoa julkisten neuvontaorganisaatioiden kautta. Näistä tärkeimpiä ovat Patentti- ja rekisterihallitus, Keksintösäätiö ja ELY-keskukset, joissa toimii Keksintösäätiön palkkaama keksintöasiamies sekä yliopistojen ja korkeakoulujen innovaatioasiamiehet.

Näiden, lähinnä neuvontapalveluiden jakamiseen keskittyneiden organisaatioiden kanssa keskustellessa käy selville, miten yksinkertaisesta tai monimuotoisesta suojaamisprosessista oman yrityksen kohdalla on kysymys. Yksinkertaisissa suojaamisprosesseissa voi yhteydenotto neuvontaorganisaatioon ja sieltä saadut ohjeet olla riittävä lisävalaistus IPR-asioiden hoitoon (esimerkiksi verkkotunnuspäätteiden hankkiminen). Vähänkään monimuotoisemmissa tapauksissa, joissa on kyse teollisoikeuksista, kannattaa kääntyä asiantuntijan puoleen. Patenttitoimistot ovat parhaita asiantuntijoita.

Toisessa vaiheessa käydään tarkkaan läpi kaikki mahdollinen suojattava, mitä yrityksestä löytyy.

Kolmannessa vaiheessa selvitetään siltä pohjalta, mitä suojattavaa yrityksessä on, mitkä näistä ovat sellaisia, jotka kannattaa suojata. Tässä tulee verrata suojaamiskohteesta saatavia mahdollisia tuloja suojaamisesta koituviin kustannuksiin. Vertailussa tulee ottaa huomioon myös se, että vahvat, mutta hakuprosessiltaan hitaimmat ja työläimmät suojaamiskeinot (patentti, mallisuoja) mahdollistavat myös oikeuksien myynnin ja/tai lisensoinnin, jonka avulla voidaan suojaamiskohteesta saada tuloja, vaikei sitä itse pystyisikään hyödyntämään.

Neljännessä vaiheessa valitaan kullekin suojaamiskohteelle oikea suojaamiskeino. Kun on selvitetty, mitkä kaikki suojaamiskohteet ovat sellaisia, että ne kannattaa suojata, pitää kullekin kohteelle valita sille sopivin suojaamiskeino.

Yrityksen nimen suojaaminen verkkotunnuksen avulla on tärkeää. Samalla kannattaa hankkia nimelle kaikki tarpeelliset verkkotunnuspäätteet yhdellä kertaa. Myös sosiaalisessa mediassa (Twitter, Facebook jne.) käytettävät tunnisteet on parasta hoitaa samassa yhteydessä.

Tunnetuimmille tuotteille kannattaa hankkia tavaramerkit ja muotoiluille mallioikeudet. Keksinnöille ja muille kehitetyille uutuustuotteille on syytä pyrkiä samaan patentit tai vähintään hyödyllisyysmallit.

Viidennessä vaiheessa tehdään päätökset siitä, mitä suojataan ja miten. Päätösten tulee perustua kustannusten ja hyötyjen analysointiin. Monessa tapauksessa saattaa olla viisainta tyytyä pelkkään salassapitioon, koska esimerkiksi patentin hakeminen on raskas ja aikaa vievä prosessi, josta syntyy myös kustannuksia.

Kuudennessa vaiheessa aloitetaan suojaamistoimenpiteet. Tällöin laaditaan suojattavien kohteiden hakemukset sen mukaan, mikä suojaamiskeino kullekin kohteelle on valittu.

Seitsemännessä vaiheessa haetaan suojaamiskustannuksiin rahoitusta, mikäli sitä tarvitaan. Yleisimmin käytetty ja nimenomaan tähän tarkoitettu on Keksintösäätiön tukiraha. Rahoitusta voi hakea myös yksityisiltä rahoittajilta (pääomasijoittajat), mutta tällöin suojaamisen rahoitus liittyy todennäköisesti osana yrityksen koko rahoituskokonaisuuteen.

Kaikissa vaiheissa korostetaan salassapidon merkitystä suojaamisprosessin alussa siihen saakka, kunnes hakemukset on jätetty PRH:lle. Salassapito on ehdoton suojaamisprosessin onnistumisen edellytys. Salassapitioon liittyvät kiinteästi sopimukset, joita yritys tekee henkilöstönsä ja kumppaniensa kanssa – eli kaikki työ-, yhteistyö- ja toimeksiantosopimukset.

Sopimusten asiantunteva laatiminen on yhtä tärkeää kuin asiantunteva suojaamisprosessi. Sopimusten laadintaan on saatavissa apua neuvontaorganisaatioilta ja muilta asiantuntijoilta, kuten patenttitoimistot tai IPR:iin erikoistuneet asianajo- ja lakiasiantoimistot.

Edellä kuvattu ideaalimalli vaiheineen auttaa aloittavaa yritystä hoitamaan suojaamisprosessi oikein. Ideaalimalli ohjaa yrityksen suojaamisprosessin kulkua vaihe vaiheelta ja vähentää mahdollisten virheiden määrää. **Mikäli yritys päätyy alusta alkaen hoitamaan suojaamisprosessiaan yhdessä asiantuntijan kanssa, ovat mallin kohdat 2–6 yrityksen kannalta tarpeettomia, koska asiantuntijan tehtävänä on hoitaa koko prosessi parhaalla mahdollisella tavalla.**

IPR-asioihin liittyviä tärkeitä www-osoitteita:

Papula-Nevinpat www.papula-nevinpat.com

Suomen Patenttiasiamiesyhdistys ry:n (SPAY) jäsenoimistot www.spay.fi/hal/index.php?m=2&s=45

Patentti- ja rekisterihallitus (PRH) www.prh.fi

Keksintösäätiö www.keksintosaatio.fi

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) www.ely-keskus.fi/fi/Sivut/default.aspx

Yliopistojen ja korkeakoulujen innovaatioasiamiehet löytyvät keskitetysti mm. seuraavalta Keksintösäätiön sivulta www.keksintosaatio.fi/default.asp?docId=12577

European Patent Office (EPO) myöntää Eurooppapatentit www.epo.org/index.html.

Eurooppapatenttia haetaan Eurooppapatentti-hakemuksella: European Patent Convention (EPC) www.epo.org/patents/law/legal-texts/epc.html

Espacenet-patenttijulkaisutietokanta <http://fi.espacenet.com>

Kansainvälisestä patenttihakemuksesta: Patent Cooperation Treaty (PCT) saa tietoa mm. PRH:n kautta www.prh.fi/fi/patentit/hakuulkom/kvhakemus.html

Yritys-Suomi verkkopalvelu www.yrityssuomi.fi

Verkkotunnus tai verkkotunnukset hakusanoilla löydät verkkotunnuspalveluja eri verkkotunnuspäätteillä tarjoavat yritykset sekä .fi tunnusta hallinnoivan viestintäviraston palvelun [/https://domain.ficora.fi/fidomain/aca.aspx](https://domain.ficora.fi/fidomain/aca.aspx)

The World Intellectual Property Organization (WIPO) www.wipo.int/portal/index.html.en

OHIM is the official trade marks and designs registration office of the European Union [/https://oami.europa.eu/ows/rw/pages/index.en.do](https://oami.europa.eu/ows/rw/pages/index.en.do)

Tekijänoikeuksista www.minedu.fi/OPM/Tekijaenoikeus/tekijaenoikeuden_perusteita/?lang=fi

Papula-Nevinpat

Patenttineuvos Antti Papula (1943-2005) perusti Papula Oy:n Helsinkiin vuonna 1975. Hän lähti määrätietoisesti rakentamaan yritystä, jonka perusarvo kaikessa toiminnassa on asiakaslähtöisyys ja asiakkaan edun vaaliminen. Tänäpä, 35-vuotiaana, Papula-Nevinpat on kansainvälisesti arvostettu patentti-, malli- ja tavaramerkkitoimisto, joka tunnetaan vahvana Euroopan ja Euraasian teollisoikeusasioiden osajana. Papula-Nevinpatilla on toimistoja Suomen pääkonttorin lisäksi Venäjällä, Valko-Venäjällä, Ukrainassa, Kazakstanissa ja Uzbekistanissa.

35-vuotisjuhlavuotenumme olemme erityisesti halunneet kiinnittää huomiota teollisoikeusasioiden hoidon merkitykseen ja kehittämiseen. Rahoitimme Aalto-yliopiston Pienyrityskeskukseen tekemän laajan teollisoikeustutkimuksen, jonka tavoitteena on lisätä varsinkin nuorten yritysten ja niitä neuvovien, rahoittavien ja tukevien toimijoiden kiinnostusta ja ymmärrystä teollisoikeusasioihin. Haluamme myös herättää yleistä keskustelua teollisoikeusasioiden tärkeydestä liiketoiminnalle ja sitä kautta koko yhteiskuntamme hyvinvoinnille. Tämän IPR-oppaan tarkoituksena on auttaa aloittavia yrityksiä ymmärtämään IPR-asioiden huolellisen hoitamisen tärkeys. Opas neuvoo, miten teollisoikeusasiat tulisi hoitaa yrityksen alkutaipaleella.

PAPULA NEVINPAT
YOUR EXCLUSIVE RIGHT

www.papula-nevinpat.com
Mechelininkatu 1 a, PL 981, 00101 Helsinki
Puhelin 09 348 0060